

ЕЛЕМЕНТИ КУЛТА ПРЕДАКА У СЛАВСКИМ ОБИЧАЈИМА СРБА ИЗ КЛИСУРСКИХ СЕЛА РУМУНСКОГ БАНАТА (БЕЛОБРЕШКА, ДИВИЧ, СТАРА МОЛДАВА)

У раду се представљају коментарисани транскрипти делова разговора о славењу славе, вођених током јуна 2017. год. са петоро казивача у српским селима Белобрешка, Дивић и Стара Молдава (Дунавска клисура у румунском Банату). Пажња је била усмерена на елементе који указују на везу славе са култом предака: 1) одлазак на гробље дан пред славу, где се на ритуалан начин преци поименце позивају на ручак; 2) посвећивање за душу предака све хране која се једе током другог дана славе. Иако се ради тек о прелиминарним запажањима, регистравање ових архаичних локалних обичаја може бити од посебног значаја за даља проучавања славе и разумевање њених функција и порекла, а који су већ деценијама предмет стручних расправа.

Кључне речи: слава (свеца), култ предака, Срби у Румунији.

Током теренског рада трочлане групе Етнографског института САНУ³ обављеног у периоду од 13. до 15. јуна 2017. год. у српским селима Белобрешка, Дивић и Стара Молдава (Дунавска клисура у румунском Банату), спроведено је сакупљање грађе, забележене у виду звучних записа у електронском формату,⁴ од које ће овде бити представљени и коментарисани они делови разговора које сам лично водила са петоро казивача и који се тичу саставних елемената ритуално-обредних радњи везаних за обележавање породичне славе.

¹ djordjina.trubarac@ei.sanu.ac.rs

² Овај прилог је резултат рада на пројекту *Истраживање културе и историје Срба у Румунији*, који су финансијски и логистички подржали Савез Срба у Румунији и Центар за научно истраживање културе Срба у Румунији, као и на пројекту 47016, чији је носилац Етнографски институт САНУ, под називом *Интердисциплинарно истраживање културног и језичког наслеђа Србије*. Израда мултимедијалног портала „Појмовник српске културе“, који у потпуности финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

³ Истраживачку групу су чиниле Милина Ивановић Баришић, Нина Аксић и Ђорђина Трубарац Матић.

⁴ Могуће их је добити на увид обраћањем члановима истраживачке групе ЕИ САНУ, као и вођи пројекта, проф. Михају Радану.

У казивањима свих саговорника, слава је називана именима *свеца*, *светак* и *празник*, иако је термин *слава* био познат свима и спонтано је коришћен (под утицајем разговора са истраживачем придошлим из Србије). Када би били упитани да опишу славу, сви казивачи су почињали описима позивања блиске родбине на вечеру и саме вечере о предвечерју славе (*навечерје*, *навече*), затим описом догађања током првог дана славе (*велики дан*), као и преподнева другог дана славе (*појутрице*). Иако су се у овој основној структури сва казивања поклапала, видан је низ међусобних неподударности у детаљима – што указује на упоредно постојање различитих пракси на веома уско ограниченом простору, чак и међу женама које су се удале за мушкарце из истог села, тј. које никада нису живеле ван свог родног клисурског села. За објашњење и целовитије сагледавање узрока толике разноликости неопходно је спровођење исцрпнијег истраживања, које би требало спровести у што скоријем року, имајући у виду старост становника и одумирање српских клисурских села.

Овде ће пажња бити усмерена на два елемента који указују на везу славе са култом предака: обичај да се дан пред славу оде на гробље и да се на ритуалан начин преци позивају на славски ручак, као и посвећивање *задуш* све хране која се једе за славском трпезом током другог дана славе. Ради се о обичајима који, колико ми је познато, нису до сада забележени нигде (уп. Недељковић, 1990: 205–225), па ни у етнографској грађи сакупљеној у клисурским српским селима у Румунији (уп. Крстић, 1984: 18–21; Крстић, 2015: 92–100).

Позивање мртвих сродника на славски ручак

Занимљиво је да ниједна од казивачица, када би била упитана на који начин се припрема за славу и шта се ради дан пред славу, не би поменула одлазак на гробље (које се дешава пре позивања родбине на *навечерје* славе). Уместо тога, све су започињале казивање описом начина на који се родбина позива да дође на вечеру. Тек у случајевима када им је експлицитно постављено питање да ли дан пред славу иду на гробље, оне би одговарале потврдно и пружале детаљније описе. Ово би, можда, могло да објасни зашто поменути обичај до сада никада није забележен, као и то да су примарни носиоци ове радње биле жене, а истраживачи који су их испитивали, већином мушкарци. Да појасним: чак и ако је етнограф имао емско искуство обичаја о којем је сакупио податке, потпитања је постављао, по логици ствари, управо из тог искуства, из кога су биле искључене оне женске радње чији ефекти нису били видљиви у сфери мушког искуства славе. Што се истраживача без емског искуства тиче (били они жене или мушкарци), логично је претпоставити да им не би пало на памет да питају постоји ли нешто

што још увек као феномен није етнографски забележено. У мом случају, „инспирација“ да уопште поставим такво питање јавила се током разговора са другом по реду казивачицом. Након добијеног одговора, било је јасно да ово питање обавезно треба уврстити у будуће разговоре, што се потврдило у сва три случаја у којима је било постављено.

Казивање 1

ЂТМ: Јел' било да је неко ишао и на гроб, или нешто...?

СР: А на гробље обавезно идемо навеће.

ЂТМ: Навече?

СР: Навеће, да, навеће.

ЂТМ: Кад навече?

СР: Пре светог Николе, пре светог Тривуна, пре... увеће.

ЂТМ: У предвечерје славе?

СР: Јесте. Идемо на веће да позивамо мртве на руђак.

ЂТМ: Ааа-ха. Како се то ради? У колико сати идете?

СР: Па свети Никола је доста зими, па идемо раније. Идемо у два, три, ћетири сата. Ондак однесеш вина, однесеш свеђу, колико мртви имаш, толико код свакога ставиш, нису сви на једно место, један је тамо, један је тамо, један је тамо...

ЂТМ: Толико свеђа ставите...

СР: Свеђу, малу свеђу тако ставимо, запалимо свеђу и прелијемо сас вином и ако има цвеће, добро, ако нема цвеће, нема.

ЂТМ: А шта носите од гроба до гроба? Шта то поделите?

СР: Вино.

ЂТМ: А вино?

СР: Вино, вино.

ЂТМ: Ви то чините с једном свеђом?

СР: С једном... не, на сваку раку, на сваку гробницу, свеђа. Ко има три гробнице, три свеће, ко две, ко има једну, једну.

ЂТМ: С једном флашом вина?

СР: С флашом вина и онда се прелију мртви и ако мало остане...

ЂТМ: А код сваког палите свеђу, или...

СР: Се пали свеђа, јесте.

ЂТМ: Оставите да тамо догори...на гробу?

СР: Неки пут кад дува ветар, она се угаси одма, а неки пут догори, то ставиш мало камен.

ЂТМ: И како их позовете, шта радите?

СР: Па... *сутра је слава, сам дошла да ве позовем на руђак* и тако.

ЂТМ: И идете тако од гроба до гроба и све их зовете на ручак?

СР: Од наше фамилије, од фамилије, да. На пример, мати, отац ми, башка, муж и свекрва ми, башка свекар ми погинуо у рату, још... муж ми био... деда био од године дана кад му погинуо отац.

ЂТМ: То се ради у предвечерје славе, значи вече пре славе?

СР: Да, да.

ЂТМ: Овај... а јел' има неког обраћања тим мртвима и за сам дан славе и за други дан славе...

СР: Не, не, само на навеће идеш, прелијеш и... опет једну годину био снег и до овде сам газила снег [показује до висине струка], па нисам могла да се извадим из снега и, јао, срећа био један ђовек, па ме извадио, па си вико на мене да ме убије, па да с' ти морала сад да идеш баш, па сам била, ето, тако... сам се држала... има оне од гојза такој сам се ватала, се ватала, па сам упала у једну рупу и... до овде [показује до висине груди]... и онај уватио ме и повуко ме и изашла сам. Каж' да не остајеш на гроб, само ти тај ђовек сте били, па ми смо били, нико други. Па да си манула, па шта, снег је, не мож' да идеш, еее, ја не волим, ја волим да идем. [...]

ЂТМ: Јел' зовете само мужевљеву родбину, или...?

СР: Не, мој отац и мати су овде, мој муж и моја свекрва су на другом месту, ја отиднем код њи, упалим свећу, прелијем с вино и кажем *изволите сутра на рућак*. Дођем код оца и код матере: *Мамо и тато, сутра је свети Никола, па сам дошла да ве позовем на рућак. Бабо и дедо – позовем на рућак.*

(Разговор са Станком Радовановић,⁵ вођен у Белобрешкој дана 13.06. 2017. Trubarac. Belobreška 2 DjT 13.06.2017. секвенца: 1:36:32 – 1:41:55)

Казивање 2

ЂТМ: А да вас питам, јел' има тај дан пред славу да се нешто иде на гробље, пред свеца?

МО: Да, идем увеће.

ЂТМ: Како се то иде, шта се ту ради?

МО: Носимо вино, купимо слаткише, али нема кој деца, сад нема, пре ишла деца, купимо слаткише и ондак идемо ставимо тамо код наших мртвих, прелијемо, прелијемо, носимо свеће...

ЂТМ: Прелијете?

МО: Прелијемо с вином.

ЂТМ: Како прелијете?

МО: Тако, унакрс.

ЂТМ: Аха, унакрст по гробу самом, или...

МО: Не, само на наше, где је мртвак, на раку, ту. Колико имамо мртвих, толико, добро ту је моја мама, идем и код ње, прелијем.

ЂТМ: Носите вино, јел' носите свећу?

МО: Упалимо свећу код наших мртвих, палимо свећу.

ЂТМ: Носите за сваког по једну свећу?

МО: Да.

ЂТМ: Једну свећу?

МО: По једну, по једну носимо за сваког.

ЂТМ: Чекате тамо да сагори свећа...

МО: Не, палимо, има сад [?] па упалимо и оставимо свеће тамо.

ЂТМ: Јел' кажете тада нешто?

МО: Па наменимо, да буде за душу, да примиду и тако наши мртви и слаткише, слаткише носимо, шта да носим, друго не носим.

ЂТМ: Јел' оставите слаткише тамо?

⁵ За ближе податке о овој, као и о осталим казивачима в. Листа казивача.

МО: Оставимо по једну бомбону, по два шта носимо тамо и ово однесемо, дамо кога видимо, неку децу, или неке, дамо.

ЂТМ: И идете од гроба до гроба сваког вашек претка, или како?

МО: Не, наши су гроб ту...

ЂТМ: Сви на једном месту?

МО: Сви на једном месту су код нас, нема ко код вас у Србију, у Србију има тамо, тамо, нема то код нас, заједно су, јесте, јесте.

ЂТМ: А рекла ми је једна госпођа, једна бака јуче, каже да, овај... она тад и позове те своје мртве на славу, јел' има то? Јел' се ви тога сећате?

МО: Нема то код нас, не.

ЂТМ: То се не сећате.

МО: То се не каже код нас, не.

(Разговор са Милом Обрадовић, вођен у Дивићу дана 14.06.2017. Trubarac. Divić 1A DjT 14.06.2017. секвенца: 1:06:07–1:07:46)

Казивање 3

ЂТМ: А да вас питам, дан пред славу, јел' се ишло нешто на гробље?

ЖМ: Да, свака кућа која има славу.

ЂТМ: Како се то иде?

ЖМ: На гробље иде да прелије са вином, да упали свећицу...

ЂТМ: Сваки гроб прелије, или како?

ЖМ: Сваки од фамилије, не? Увеће, на већери.

[...]

ЂТМ: Само да Вас питам, кад се ишло на гробље, понесу се свећице, онолико колико имате гробних места, упалите свећице, вином прелијете... јел' нешто кажете тада?

ЖМ: Па неј, се чита нека молитва, кој и свака жена, кажеш у *име Оца и Сина* кад прелијеш, немаш друго шта да кажеш.

ЂТМ: Рекла ми је једна бака да је...

ЖМ: *Дођите на славу* и то? Кажу то многи, то *дођи на славу*...

ЂТМ: То кажу?

ЖМ: Кажу, многи, то зависи, али сутрадан, то ти кажем, направи колач...

(Разговор са Живком Мојсеш, вођен у Старој Молдави дана 15.06. 2017. Trubarac. Stara Moldava 1C DjT 15.06.2017. секвенца: 18:18–19:53)

У цитирана три казивања уочавају се како поклапања, тако и међусобна одступања. Оно што је свакако могуће закључити је да међу клисурским Србима до данашњих дана постоји обичај да се дан пред славу, још за видела, иде на гробље са флашом вина и свећицама и да се том приликом обилазе сва гробна места на којима је сахрањен неко од умрлих рођака. Пошто су носиоци овог обичаја примарно жене, оне тада обилазе и гробове својих преминулих – што је могуће само ако су се удале за мушкарце из свог родног села, па је и родбина жене сахрањена на истом гробљу као и мужевљева. Том приликом, гробови се унакрсно поливају вином и за сваког умрлог се пали свећица која је намењена „за душу“ умрлог. С аспекта увида у степен

значаја овог ритуалног посећивања гробља пред славу, од посебног је интереса казивање 1, у коме саговорница прича догађај када је, због великих наноса снега, одласком на гробље довела себе у животну опасност, из чега се да закључити да је одлазак на гробље и позивање мртвих рођака на славски ручак сматрала изузетно важним и потребним (*на гробље обавезно идемо*). Уз то, она наводи различита „оправдања“ да се не оде, која је чула од других у виду критике због тога што је ишла (*па си вико на мене да ме убије, па да с' ти морала сад да идеш баш; па да си манула, па шта, снег је, не мож' да идеш*), која евентуално могу да укажу на могуће разлоге напуштања овог обичаја (у случају да претпоставимо да је некада био раширенији), јер најчешће прослављане крсне славе падају у касно јесење и зимско време, почев од св. Петке (27. окт.) и св. Луке (31. окт.: *свети Лука – снег до кука*), па све до св. Трифуна (14. феб.). На обичај су евентуално могле да утичу и сеобе у друге крајеве, тј. физичко одвајање од предачких гробаља. Наравно, све ово су тек претпоставке – обичај о коме је реч, као сваки новозабележени феномен који тек потребно свеобухватније етнографски описати, покреће и многобројна питања којима се тек треба бавити.

У само једном казивању (бр. 2), уз вино и свеће се помињу бомбоне које се носе на гробље и тамо се остави по једна до две на сваком гробу, док се остале разделе деци и особама које се сретну успут у повратку. Ово је такође једино казивање у којем се помиње учешће деце. Треба имати у виду да је казивање дала најмлађа казивачица (рођена 1953. год.), те да се управо из ових елемената може уочити одступање од старијег обичајног модела описаног од стране старијих казивачица. Такође, само у овом случају казивачица није знала за обичај да се приликом доласка до гробног места умрли позивају да дођу на славу, те се може закључити да се ради о секундарном моделу обичаја, у коме је видно одумирање свести о његовој функцији.

Конечно, одступања међу казивањима се јављају и по питању вербалних елемената обичаја и помињу се три модела: 1) крај сваког гроба се поименце позива на славски ручак сваки умрли рођак (каз. 1 и 3); 2) једини ритуални вербални исказ је *у име Оца и Сина [и Светога Духа]*, који се изговара приликом *закрштавања* гроба вином (каз. 3); 3) током обичаја нема ритуализованих вербалних исказа (каз. 2). Ако се фокусирамо на казивања бр.1 и бр. 3 (која су значајнија са аспекта реконструкције старијег обичајног модела) и ако их упоредимо, уочавају се показатељи преобликовања обичаја услед процеса његове хришћанизације. Треба напоменути да је Живка Мојсеш (саговорница у каз. 3) изразито верујућа особа посвећена православно-црквеном животу – током неколико година је радила као домаћица у служби владике Лукијана (Пантелића). Када је упитана да опише да ли се нешто каже код сваког гроба, она у први мах помиње само хришћанску формулу која се изговара при ритуалном исписивању крста и прећуткује остало. Тек када испитивач инсистира, она потврђује да зна да *многи* током обиласка

гробова позивају мртве на славу (Дођите на славу *и то? Кажу то многи, то дођи на славу... Кажу, многи, то зависи...*). Иако не каже од чега зависи да ли ће неко позивати мртве на славу или не, јер инсистира на томе да се разговор усмери ка славском колачу, сасвим је јасно да је степен интериоризованости православно-хришћанских начела живота тај који је пресудан у овом случају.

Посвећивање хране за душу умрлих рођака другог дан славе

Званични део *појутрице*, тј. другог дана славе, чини ручак на коме се, баш као и на *навечерје* (вечера у предвечерје славе) позивају само блиски рођаци (обично ћерке са својим породицама). *Појутрици* претходи посвећивање целокупне хране која је остала од претходног дана, као и оне нове која се припреми, умрлим прецима породице која слави, односно – пошто су носиоци ове ритуалне радње жене – умрлим прецима и рођацима мужа, тј. домаћина.

Казивање 4

ЂН: Сутра је дан, сутра опет угрејемо све, из села опет их зовемо.

ЂТМ: Опет их зовете?

ЂН: Знаду у дванаест се каже да дођу на ручак, онда то погрејемо и мајка да *задушу*. Што остане од свеца, дамо *задушу* то. Јованка све погреје јело и ставимо тамо ди кувамо, [?] имамо једну собу и ми тамо сад и зими и лети, тамо се окади, мајка [стави] на сто, неки пут донесе и овде...

ЂТМ: То се ради кад гости дођу, или пре него што гости дођу?

ЂН: Пре него што дођу гости мајка окади и онда се премести то.

ЂТМ: Јел' се каже нешто?

ЂН: [?] они дођу на ручак, Предраг, Огњанка, деца...

ЂТМ: Значи, одете у ту собу, ту се окади храна која је остала од свеца.

ЂН: Да, да.

ЂТМ: Јел' је намените некако *задушу*? Шта кажете?

ЂН: Мајка окади.

ЂТМ: А јел' кажете нешто?

ЂН: Па да, *нека биде пред Господа Бога, нека прими царство небесно, пред Господа Бога и пред...* именујем мртве моје, муж ми је Миливој, а Љуба га звали... Миливоју, Сретку, Радојко ми свекар, свекрва Ковиљка, покојна за ова ми била Звезда, њена ћерка била Ружа, она је млада умрла на порођају... се олакшала и осам дана и умрла и она и ћерка и тако што ја сам запамтила ове мртве овде, не моје родитеље... они... њима моја снаја давала тамо њима, јесте, ја сам из ове куће мртвима давала.

ЂТМ: Значи сва храна која је остала од свеца се носила тамо и намењивала се тако?

ЂН: Да, да, и супа и сарма и...

ЂТМ: Јел' била тамо и свећа?

БН: Не, тамо упали мајка по једну свећицу, или трику упали да гори. Ондак окадим и тако.

БТМ: И тако то кажете. Јесте ли имали некад запис, неку читуљу са свим именима тих предака, или их знате из главе?

БН: Из главе, јесте. Зна мајка из главе. Како сам запамтила од моје свекрве, како се ко звао, тако...

БТМ: А кад вам је муж био жив јел' то он радио...?

БН: Све увек мајка, мајка је радила.

БТМ: Увек сте ви. И онда пренесте сву ту храну у ову примаћу собу и онда вам долазе гости полако.

БН: Да, онда Јованка донесе опет овде и ручамо тако, седимо до два-три сата, четири...

(Разговор са Ђурђевком Несторовић, вођен у Белобрешкој дана 13.06. 2017. Trubarac. Belobreška 1A DjT 13.06.2017. секвенца: 57:25–59:46)

Казивање 5

БТМ: А да Вас питам, на други дан свеца, јел' се нешто радило?

ЖМ: Појутрица?

БТМ: Да.

ЖМ: То остане од увеће и нешто се направи да се *дâ задушу* мртвима.

БТМ: Како се то ради?

ЖМ: То исто се погреје то од увеће, то од пре шта остане од рућка, од славе и још се нешто направи, неку ћорбу, или неко месо, или нешто да се додâ... ако је посно, спада среда ил' петак ондак оправи посно и дâ, окади све, стави на сто и се окади и се дâ задушу мртвима.

БТМ: Намени се.

ЖМ: [?] има у кућу се намени.

БТМ: Јел' се позове неко са стране на тај ручак или не?

ЖМ: Па се позове на појутрицу, не? То се скупиду на појутрицу. Скупљало се, код мојих се скупљало, фамилија.

БТМ: Јел' неко звао тај свет на појутрицу, ил' су они који су били јуче?

ЖМ: Све ти који су били. Од фамилије, обично све...

МК: Најближња.

ЖМ: И на навече исто. Ал' велики дан, оно се слави.

МК: Онда долазу и пријатељи...

ЖМ: И више... и кумови и сви. Ово, мислим само... појутрица и...

БТМ: То је породица?

ЖМ: Да, породица, тако то.

(Разговор са Живком Мојсеш и Милетом Косашем, вођен у Старој Молдави дана 15.06. 2017. Trubarac. Stara Moldava 1E DjT 15.06.2017. секвенца: 04:27–05:30)

Казивање 6

БТМ: Шта се дешава другог дана славе?

СР: Другог дана славе поново се зоведу, поново се вићу, поново.

БТМ: Поново се иде с ракијом онако да се зове...

СР: Не, се каже увеће, *дођите на рућак*, јесте, сад не баш тако, дођу овако син и снаја ми дође, унук, не дође друга фамилија, се ишло, се знало навеће, велики дан и појутрица, појутрица светог Николе, се испрати свети Никола. Опет се седи, ако је мрсно мрсно, ако је посно, посно, рибе доста има и то се прави тако... леп је обићај.

ЂТМ: Другог дана славе, јел' се нешто намењивала та храна која је остала од славског ручка, јел' се радило нешто, или само дођу поново гости и...?

СР: Тој се угреје, то се јé, зима, на зимско време се јé, ако нешто преко лета нестане, се направи друго, друго се прави, живина се коље, или се пре закоље, па се стави у замрзиваћ, како сад има и ове товљене кокоште, теј се кољу на два месеца и... а ја то баш не волим, ја волим данас да закољем, сутра да скувам.

[...]

ЂТМ: А јел' су у неком тренутку помињани мртви, јел' била нека читуља, да се нешто...

СР: То на гробље, на Ускрс.

ЂТМ: А то је на Ускрс, а за славу, или за Бадње вече...

СР: Не, не, само живе.

(Разговор са Станком Радовановић, вођен у Белобрешкој дана 13.06.2017. Trubarac. Belobreška 2 DjT 13.06.2017. секвенце: 1:35:13–1:36:32 и 1:43:57–1:44:16)

У наведеним казивањима је могуће уочити низ поклапања, али такође и неподударања. Заједничко им је сведочење о *појутрици*, тј. ручку на коме се окупља родбина дан након главне славске прославе (*великог дана*). За разлику од каз. 6, у коме се негира постојање обичаја да се храна намењује за душу умрлим прецима, у казивањима бр. 4 и бр. 5, овај обичај се експлицитно наводи и описује: сва храна која ће бити послужена током ручка стави се на сто, запали се свећица и храна се окади и намени умрлима, који се помињу поименце. Казивање 4 (које је дала најстарија казивачица, рођ. 1932. год.) пружа најдетаљнији опис начина на који се ово намењивање врши. Током кађења се изговарају речи попут *нека биде пред Господа Бога, нека прими царство небесно, пред Господа Бога и пред...*[пошто се ово кађење дешава у соби у којој је славска икона, вероватно се помиње светитељ који се прославља] и онда се наводе имена умрлих из домаћинове породице. ЂН наводи да је она ове низове имена научила од своје свекрве. Такође, из казивања се види да су током ових радњи биле присутне бар две женске особе различитих генерација: некада, ЂН и њена свекрва; сада, ЂН и снаха јој Јованка. На овај начин се вршило преношење знања с генерације на генерацију жена удатих за мушкарце из једне породице.

Финална разматрања

Иако скромност етнографске грађе из српских клисурских села с којом се располагало пре започетог теренског рада није омогућавала свеобухватније увиде и бољу припрему за суочавање са тереном, новоприкупљена грађа је веома значајна, како за препознавање терена, тако и за будућа истраживања славе, јер је отворила низ питања за чије одговоре би било неопходно спровести даља и свеобухватнија теренска истраживања и то у што бржем року. Основне две ритуално-обредне радње о којима је било речи (одлазак на гробље дан пред славу – где се на ритуалан начин, уз прекрштавање вином и паљење свећица, преци поименце позивају да дођу на славски ручак – као и посвећивање за душу упокојених предака оне хране која се једе током другог дана славе) нису до сада описане у етнографским записима о прослављању славе међу Србима Клисурцима из румунског Баната, нити су забележене игде међу српским живљем. Самим тим, ради се о до сада непознатим етнографским подацима, о којима је потребно даље продубити сазнања, како кроз прикупљање детаљнијих етнографских описа, тако и кроз дубљу и свеобухватнију научну анализу. С обзиром на несумљиву архаичност обичаја, они у себи носе потенцијал за пружање сасвим нових увида у разумевање феномена славе, као и њених функција и порекла, а који су већ деценијама предмет стручних расправа, сажетих и стручно кометарисаних у неколико наврата (Ковачевић, 523–533; Недељковић, 1990: 223–225; Синани, 2012).

Листа казивача

- ЂН: Бурђевка Несторовић (1932), Белобрешка. Рођена у Соколовцу. Девојачко презиме: Драшковећ. Домаћица у сеоском домаћинству током целог живота.
- ЖМ: Живка Мојсеш (1944), Стара Молдава. Рођена у Старој Молдави. Девојачко презиме: Драгићевић. Домаћица у сеоском домаћинству. Претходно радила као куварица код владике будимског Лукијана (Пантелића). Посвећена црквеном животу.
- МК: Миле Косаш (1959), Стара Молдава.
- МО: Мила Обрадовић (1953), Дивић. Рођена у Дивићу. Девојачко презиме: Драгићевић. Домаћица у сеоском домаћинству током целог живота.
- СР: Станка Радовановић (1942), Белобрешка. Рођена у Белобрешкој. Девојачко презиме: Војиловић. Домаћица у сеоском домаћинству током целог живота.

Литература

- Ковачевић, 1985: И. Ковачевић, *О проучавању крсног имена у: О крсном имену – зборник* (Приредно и поговор написао Иван Ковачевић). Београд: Просвета, 523–533.
- Крстић, 1984: Б. Крстић, Неки народни обичаји Срба Дунавске клисуре у Румунији. Београд: *Расковник*, XLI, 3–34.
- Крстић, 2015: Б. Крстић, *Народни живот и обичаји Клисураца и Пољудијаца*, Темишвар: Савез Срба у Румунији.
- Недељковић, 1990: М. Недељковић, *Годишњи обичаји у Срба*, Београд: Вук Караџић.
- Синани, 2012: D. Sinani. *O proučavanjima porodične slave u Srbiji*. Београд: *Етнолошко-антрополошке свеске*, XIX-8: 175–192.

Ђорђина М. Трубарац Матић

ELEMENTAS OF THE CULT OF ANCESTORS IN THE *SLAVA* CUSTOMS AMONG THE SERBS OF THE VILLAGES LOCATED IN DANUBE GORGE IN ROMANIAN BANAT

Summary

In the paper are presented and commented parts of the interviews focused on the customs related to *slava*, taken in June of 2017 during the author's fieldwork in three Serbian villages of Danube gorge in Romanian Banat – Belobreška (Belobreșca), Divić (Divici) and Stara Moldava (Moldova Veche). The attention is drawn to some specific elements of the cult of ancestors perceived in these customs: 1) the visit to the village graveyard the day before *slava*, where a ritual invitation of ancestors to the *slava* feast is made in an act of explicit verbal invitation, accompanied by lightning a candle and pouring vine on each of the graves in which the ancestors are buried and 2) dedication of all the food which is to be eaten during the second day of *slava* to the ancestors. These local, but clearly archaic customs can be of special importance for further research of the phenomenon of *slava*, its functions and origins, which have been largely discussed during the previous decades.

Key words: Serbs in Romania, *slava* (*sveca*), cult of ancestors.